

РОЛЬ І МІСЦЕ МОЛОДИХ СПЕЦІАЛІСТІВ АВТОТРАНСПОРТУ У ПОДОЛАННІ ЕКОЛОГІЧНИХ НЕГАТИВНИХ ЯВИЩ

Автор стверджує, що криза розвитку екосистеми, як у дзеркалі, відображається в демографічній сфері людей молодого віку і їх професійній зайнятості в технічній і зокрема автотранспортній системі. Доведено, що молоді спеціалісти автотранспорту можуть стати рушійною силою в процесі подолання екологічних негативних явищ.

Ключові слова: екологія, екологічна свідомість, екосистема, молодь.

Автор утверждает, что кризис развития экосистемы, как в зеркале, отражается в демографической сфере людей молодого возраста и их профессиональной занятости в технической и в частности автотранспортной системе. Доказано, что молодые специалисты автотранспорта могут стать движущей силой в процессе преодоления экологических негативных явлений.

Ключевые слова: экология, экологическое сознание, экосистема, молодежь.

The author argues that the crisis of the ecosystem as is reflected in the demographic sphere younger people and their professional employment in technology and in particular road transport system. Proved that young professionals vehicle can be a driving force in the process of overcoming the negative environmental effects.

Key words: ecology, environmental awareness, the ecosystem, the youth.

Постановка проблеми. Поріг нового тисячоліття у всіх сферах людської діяльності позначений темою підведення підсумків досягнень людства. На рівні масової свідомості це позначилося різними проектами, які намагалися визначити «людину століття» чи «тисячоліття». Але досягнення, які людство дійсно отримало в процесі своєї діяльності на початку нового міленіуму, наштовхувалися на глобальні кризові явища. І напевне не існує більш уживаного терміна, який би поєднав представників природознавчих, соціально-гуманітарних та технічних наук, ніж поняття «екологія».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теоретичному рівні проблема екології як глобальна проблема всього людства почала аналізуватися на початку ХХ століття разом з народженням технічної революції. Філософський рівень аналізу проблеми деструктивного впливу людини на культуру за допомогою техніки і технології фундаментально був поставлений О. Шпенглером. У роботі «Занепад Європи» О. Шпенглер довів, що людина, яка бере на себе роль Творця, спираючись на техніку, дійсно перетворює людство на геополітичну силу. Але наслідком цього впливу є руйнація духовності в самій людині. Найбільш впливовий філософ ХХ ст. М. Хайдеггер у роботі «Час і буття» почав розглядати проблему техніки як проблему існування людини. А російський мислитель М. Бердяєв стверджував: «Техніка хоче оволодіти духом і раціоналізувати його, перетворити в автомат, у раба. Це і є титанічна боротьба людини і технізованої нею природи [2, с.151]».

Але констатація факту деструктивності техніки не влаштувала В. Вернадського, автора теорії ноосфери, що стала не тільки фундаментом поєднання моральної відповідальності і науково-технічної діяльності, а й програмою стратегічного розвитку людства як єдиного організму. Ідея гармонійного входження в екологічну систему та господарська діяльність призводить до біогенного колообігу речовин. Тобто, уперше, окрім філософського аналізу, був запропонований науково-геологічний «рецепт» побудови екологічної системи людства [4, с.119].

Але його ідея планетарного організму в середині ХХ століття вважалася досить

абстрактною. І лише кінець ХХ століття, а особливо початок ХХІ століття, окрім постіндустріальної революції інформаційного суспільства, проявив кліматично-катастрофічні наслідки нового тисячоліття, різні проекти «кінця світу» стали звичайним, буденним явищем.

Постало питання про нову систему моральних цінностей сучасного людства. Утім, можливо, для виходу з екологічної кризи не потрібно шукати абсолютно нової моралі, нових цінностей, а доцільно відродити такі вічні цінності як мудрість, справедливість, стійкість і помірність. У поєднанні з раціональним страхом як біологічною функцією, необхідною для виживання, людина проявляє свою цілісність як єдність усвідомленого і позасвідомого.

Зрозуміло, що екологічно орієнтований світогляд вимагає переосмислити ставлення людини як до природи взагалі, так і до себе самої. Перспективною в цьому аспекті може бути орієнтація на принцип коеволуції природи і людини. Це не означає відмову від прямого і навіть агресивного впливу на довкілля. М. Мойсеєв вважає, що основою покращення сучасної екологічної ситуації має бути регульована коеволуція.

Щодо практичного застосування напрацювань філософії екології, то деякими вченими виокремлюються проблеми не лише етичного, а й політико-філософського спрямування. Необхідність практичної орієнтованості філософії екології підкреслюється в сучасних дослідженнях. Так, шляхами виходу з екологічної кризи вважаються цілеспрямовані зміни соціально-економічних і політичних вимірів людського буття [4, с.121].

Але будь-які проекти не можуть бути реалізованими, якщо в суспільстві не формується соціальний рух, існування якого залежить від збігу особистого і колективного аксіологічного простору. Але навіть якщо такий рух і виникає, він повинен мати перспективу свого розвитку. Наприклад, кількість пенсіонерів України складає 13, 7 мільйона. Тобто, із 46 мільйонів, що живуть в країні, а це майже кожний третій, є людиною пенсійного віку. Та відомо, що всі революції, від політичних до технічних, здійснюються людьми молодого і навіть студентського віку. Це ілюструє, наприклад, світова і вітчизняна історія політичних революцій як початку, так і кінця ХХ століття.

Тому ефективність подолання екологічних криз як локального, так і глобального характеру залежить саме від молодіжної верстви, яка, до речі, повинна бути не тільки професійно, технічно, але й екологічно освіченою. А це, як правило, молоді спеціалісти, у яких особиста професійна зацікавленість поєднується з екологічною необхідністю суспільного виживання.

Метою написання статті є аналіз ролі і місця молодих спеціалістів у подоланні екологічних негативних явищ. А так як молодь сьогодні неможливо уявити без технічних засобів, найпоширенішим із яких є автомобіль, ми стверджуємо, що це найбільш активна, рухлива (у прямому сенсі) частина суспільства, яка може стати рушійною силою формування екологічної культури всього суспільства.

Виклад основного матеріалу. Молодь – соціально-демографічна група, відокремлена на основі сукупності вікових характеристик і особливостей соціального стану. Молодість як певна визначена фаза, етап життєвого циклу біологічно універсальна, але її конкретні вікові рамки, пов'язаний з нею соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу і залежать від суспільного ладу, культури та властивих певному суспільству закономірностей соціалізації.

Наведене визначення дозволяє стверджувати, що основною характеристикою молоді є вікової ознака. У визначенні молоді, представленому у першому російському підручнику із соціальної політики, ця ознака є навіть єдиною. Проте насправді проблема вікової періодизації молоді перестала бути настільки однозначної і явною. Насправді кордони молодіжного віку дуже рухливі. Протягом розвитку суспільства вікова періодизація молоді часто змінювалася, принаймні, у процесі історичних змін у культурі, засобах і формах соціалізації людського співтовариства. Молодість є перехідним періодом між дитинством і дорослим життям. На основі цього розуміння, і визначаються основні критерії виділення хронологічних меж молодого віку.

Коло основних проблем молоді традиційно пов'язане з її специфікою як особливої соціально-демографічної групи, яка переживає становлення соціальної зрілості, входження до

світу дорослих, адаптацію в ньому і майбутнього її відновлення. У практичному сенсі ці проблеми утворюють цілий ланцюг проблем так званого «життєвого старту», до складу якого входять питання здобуття освіти, початку трудового життя, формування сім'ї, цінностей, формування соціальних і фахових очікувань, ролей і статусу, закладання основ на подальший успішний професійний розвиток тощо [2, с.39].

Останні десятиліття через загальний кризовий соціально-економічного стан українського суспільства усі ці традиційні молодіжні проблеми значно погіршилися і загострилися.

Завдання молоді у країні може полягати в тому, що вона повинна переважно покласти край духовній кризі. Хоча молодь частково неспроможна уникнути втілення своїх прагнень у життя. І допомогти їм у тому може лише держава.

З вище сказаного можна стверджувати, що завдання молодіжної політики – створення соціально-економічних умов реалізації молоддю своїх можливостей у динамічному суспільстві. Це повинно допомогти формуванню активної громадської позиції молодих спеціалістів.

Активна громадянська позиція – усвідомлена участь людини у житті суспільства, що ображає його свідомі реальні дії (вчинки) у ставленні до навколишнього світу у власному і громадському плані, спрямованих на формування громадських цінностей при розумному співвідношенні з особистісними інтересами [2, с.40].

Соціальну активність можна з'ясувати, як свідоме, творче ставлення до трудової суспільно-політичної діяльності, у якій забезпечується глибока й повна самореалізація особистості. Активність сприймається як гармонійне поєднання трудової суспільно-політичної діяльності. Активне ставлення до життя передбачає глибокі знання, усебічно розвинені спроможності української громадянської свідомості.

Завдання становлення активної громадянської позиції особистості пов'язані з формуванням складного комплексу взаємодій людини з навколишнім середовищем. Але для того щоб ці принципи стали способом життя молоді людини, необхідно розкрити реальну картину навколишнього життя. І ця реальна картина безпосередньо пов'язана з екологічною самосвідомістю.

Екологічна самосвідомість складається з макро- та мікрорівня. Макрорівень дає можливість аналізувати загальну картину екологічної проблематики. Сюди входить перш за все світоглядна складова, що будується на екологічному імперативі. Мається на увазі, що людство має бути готовим перейти у своїх взаємовідносинах із природою на етичні засади. Скінчилась епоха «владарювання», заснована на відомому вислові одного з радянських селекціонерів про те, що «ми не можемо чекати милостей від природи, взяти їх у неї – наше завдання». Мічурінська доктрина вже давно стала анахронізмом, нині нею може керуватися хіба що «самовбивця». Правила етики між людиною і природою – це, перш за все, припинення анти-екологічної поведінки людини. І для того щоб цю поведінку втримати в належних рамках, її норми мають бути зафіксовані в законах, морально-етичні принципи яких мають діяти і в економіці, і в культурі, і в освіті, отже, у колективній свідомості всього суспільства.

Міжнародні громадські наукові організації визначають основні принципи екологічно стійкого розвитку суспільства, ними є:

- Забезпечення психічного розвитку та збереження здоров'я людини є пріоритетним завданням кожного суспільства.
- Визначення розумної і достатньої межі задоволення особистісних потреб людини.
- Опанування знаннями про управління природними ресурсами.
- Прийняття концепції збалансованого екологічного розвитку.
- Прийняття ідеї відкритої економічної системи, яка функціонує на засадах стійкого, екологічно безпечного розвитку.
- Прийняття засад справедливої торгівлі.
- Здійснення оподаткування економічно розвинутих країн на користь тих, що розвиваються.
- Узгодження національної стратегії програми з політикою стійкого розвитку.
- Сприяння розвитку прав і активності громадян.

- Формування міжнародних екологічних структур.
- Прагнення охороняти основні екосистеми Землі (країни, місцевості, регіони тощо).
- Прийняття засад про середню сім'ю, яка має дві дитини.

Ці принципи не є догмою, вони утворюють основу для дискусій і формування предмета, навколо якого може будуватися екологічна культура людства як такого.

Світоглядно-теоретична сфера макроекологічного рівня свідомості повинна бути підтверджена або спростована аналізом реального стану екологічної картини національного організму.

Так, особливість України полягає в тому, що, попри благодатні кліматичні умови, де практично відсутні надзвичайні екстремальні природні катаклізми (тайфуни, цунамі, землетруси, виверження вулканів, перепад температури тощо), українське суспільство не може похвалитися позитивною екологічною ситуацією.

Навпаки, екологічно найбільш забрудненою в колишньому СРСР була саме Україна, оскільки в ній, беручи до уваги питому вагу території (2,7%), викид шкідливих речовин в атмосферу становив 18% сумарного показника на величезній території колишнього Союзу. До одержаного у спадок лиха додалося нове – непомірне, починаючи з кінця 80-х років, збільшення кількості транспортних засобів. Лише в Києві чисельність тільки легкового транспорту щорічно збільшується на 40 000 одиниць.

З кожним роком стає реальність, яка донедавна була фантастичною. Мається на увазі не тільки проблема нестачі води, але й її невідповідність до норм використання. Окрім того, відомо, що по території нашої країни водні ресурси розподілені вкрай нерівномірно. Характерним для цього розподілу є те, що найбільші водокористувачі (Донбас, Кривбас, Крим) мають найменші запаси водних ресурсів. Якщо при цьому врахувати, що підприємства чорної металургії скидають найбільшу кількість (до 28%) забруднених стічних вод, то в умовах напруженої екологічної ситуації й обмеження водних ресурсів концентрація в деяких містах таких об'єктів електроенергетики, металургії, хімічної та нафтохімічної промисловості є результатом помилкових (чи «спланованих») рішень керівництва колишнього СРСР. А загалом викиди стічних вод у поверхневі водойми в Україні за часів колишнього СРСР становили 12% сумарного показника на всій його території. До уваги не брали ні ресурсозберігаючий, ні, тим більше, екологічний фактори. Діяв лише один фактор – потреби держави в цілому.

До не менш «разючих» результатів щодо якості води у природних водоймах призвело й нерациональне господарювання. У зв'язку з економічним спадом в Україні з 1990 – до 2011р. обсяги використання прісної води на виробничі потреби зменшилися більше як удвічі. Водночас за цей період надходження брудних стоків у поверхневі водні об'єкти зросли на третину, а частка забруднених стічних вод у загальному водовідведенні підвищилася майже у 2,4 рази. Украв важка екологічна ситуація засвідчує, що якість води, її радіоактивне забруднення призвели до різкого зниження рівня природного саморегулювання та самоочищення більшості рік і водоймищ України.

Стосовно чорнозему, який експлуатували нещадно, то картина постає ще більш невтішною. Примітивна техніка, малопродуктивні технології обробки землі плюс символічна платня призвели до низьких урожаїв, які не в змозі були забезпечувати навіть нагальні потреби населення. Збільшення площ ріллі призвело до небувалих ерозійних процесів: утрати ґрунту сягали 600 млн. тонн на рік. Площі деградованих ґрунтів і дотепер збільшуються на 80 000 гектарів щорічно, від чого втрати чистого доходу сільгоспвиробників становлять три млрд. доларів[5].

Лісова сфера є продовженням деградації української екосистеми. Колись лісові масиви України становили близько 30 млн. га. За останні 500 років їх стало втричі менше. Нині наша держава посідає восьме місце за площею лісів у Європі. При цьому ми не маємо жодної природної зони, яка б мала оптимальний рівень лісистості. Для того щоб досягти бажаного, необхідно додатково створити близько 2,4 млн. га лісів. І це при тому, що на тлі екологічних драм, коли у світі щохвилини зникає 20 гектарів лісу (за рік -11 млн. гектарів), тобто майже стільки, скільки їх має всього Україна [5].

Такий аналіз макрорівня доповнюється локальними, регіональними кризовими явищами екосистеми. Усе це є прямим впливом на життя і здоров'я людини.

Розвиток транспортної системи відбувається стихійно, вона не відповідає здатності екосистеми відновитися. Унаслідок цього проблема із забрудненням повітря впливає на нервову та серцево-судинну системи, викликає задуху. Поява головного болю виникає через 2-3 години після перебування в атмосфері, що містить 200 - 220 мг/м СО. При більших концентраціях СО виникає відчуття пульсації у скронях, запаморочення. Кількість автомобільних викидів доходить до вкрай критичного. Через органи дихання до організму надходить близько 50% сполук свинцю. Свинець викликає порушення синтезу гемоглобіну, виникають захворювання дихальних шляхів, статевих органів, нервової системи.

На підтвердження цього все більша кількість молодого повнолітнього населення має хронічні захворювання. Кожен із трьох респондентів на сході країни до 40 років чи молодше страждає від гіпертонії, на заході відсоток гіпертоніків молодше 40 років становить 47, 5 %. Кожен п'ятий віком від 18 до 25 років в Україні має гіпертонію у порівнянні із 8,75 % у Румунії. Звичка паління для населення віком 18 років і більше в Україні перевищує середні дані ВОЗ Європи на 28, 6% .

Як результат, великий відсоток смертності. За даними Світового банку (2009 р.), 94% смертей викликані трьома основними факторами ризику, такими як тютюнопаління, уживання алкоголю та ризиками, пов'язаними з дорожньою безпекою, що склали разом 17% усіх смертей у 2011 році, які можна уникнути завдяки відповідній профілактиці.

Висновки. Необхідно зазначити, що власники автотранспорту повністю підпадають під найбільш небезпечні з точки зору безпеки життя. З одного боку, саме система автотранспорту вимагає модернізації та екологізації, а з іншого – якщо взяти до уваги, що спеціалістами даної сфери є саме молоді люди, то необхідно констатувати, що потреба виживання серед цієї групи може спричинити появу руху за здоровий спосіб життя з професійної й особистої необхідності. Це може стати каталізатором подолання екологічних негативних явищ і початком формування національного екологічного організму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джигирей В.С. Безпека життєдіяльності / В. Джигирей, В. Жиденський. – Львів: Афіша, 2011. – 256 с
2. Сапожников С.В. Екологічна освіта студентів: вимоги до теоретичної підготовки / С.В. Сапожников // Актуальні проблеми соціальної педагогіки і психології: Педагогіка і психологія. – Х.: Книж.видавн. «Каравела», 2010. – С.37-42.
3. Сапожников С.В. Питання раціонального природокористування та екології під час роботи будівельних машин і механізмів: метод. посіб. / за ред. Гребенюка Г.Є. – Х.: Книж. видавн. «Каравела», 2010. – 74с.
4. Романова О.М. Класифікація детермінант формування екологічної свідомості // Культура народів Причорномор'я. – Випуск 89. – Симферополь: ТНУ ім. В.И. Вернадського, 2011. – С.119-123.
5. <http://5.ua/newslines/232/0/70471/>
6. <http://uk.wikipedia.org/wiki>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Іслам Аліна Володимирівна – методист Криворізького автотранспортного технікуму.

Надійшла до друку 20.12.2012 р.